

खनियावास गाँउपालिकाको
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण प्रतिवेदन,
फागुन, २०७६

खनियावास गाँउपालिका
गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय, दाखा
धादिङ जिल्ला
बागमति प्रदेश
नेपाल

पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई आत्मसात गरिएको छ भने यसलाई मौलिक हक र राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूमा पनि व्याख्या गरिएको छ । नेपाल सरकारको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट वक्तव्यहरू र विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रिय प्राथमिकतामा राखिएको छ । यसै कार्यलाई गाउँपालिकामा कार्यान्वयन गर्न महिला तथा बच्चितीमा परेको वर्गहरूलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याई समावेशी विकास गर्न विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूले विभिन्न प्रयास गर्दै आइरहेका छन् ।

विकेन्द्रित प्रकृया अनुरूप स्थानीय स्तरको योजना र कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण एवम् मूलप्रवाहीकरणका प्रकृत्यामा आवश्यक समन्वय कायम गराउनुका साथै सहकार्यका लागि प्रतिबद्धता व्यक्त भएका छन् । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कायम गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रका विकासका लागि आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा महिला र बालबालिका तथा पिछडिएको समुदायको विकासको लागि आयमूलक तथा सीपमूलक कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने व्यवस्था छ ।

गाउँपालिकामा लैङ्गिक तथा समावेशी विकास पक्षलाई विकास एवं प्रवर्धन गर्न लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण कार्यविधि २०७६ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

यस कार्यविधिले स्थानीय स्तरमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका विषयमा सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक ज्ञान दिलाई गाउँपालिकामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मैत्री योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने विश्वास लिईएको छ ।

२. विधि

लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्न सहभागितामूलक प्रकृया अवलम्बन गरिएको थियो विशेषगरी यो परिक्षण कार्यमा निम्न लिखित विधिहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

क) दस्तावेजहरूको अध्ययन (Documents review) :

- गाउँपालिकाको आवधिक योजना
- वार्षिक योजना
- वार्षिक प्रगति समिक्षा प्रतिवेदन
- गा.पा. अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यदलको प्रतिवेदन
- अन्य समितिहरूको बैठक माइन्टहरू

ख) सहभागीतामूलक १ दिने गोष्ठी :

- गाउँपालिकाको शाखागत प्रमुखहरू
- गा.पा. सदस्य तथा पदाधिकारीहरू
- अन्य सरेकारवाला व्यक्तिहरू

ग) मुख्य सूचकहरूसागको अन्तरवार्ता (Key Informants Interview) :

- गा.पा. शाखागत प्रमुखहरूसँग अन्तरवार्ता
- गा.पा. उपाध्यक्ष र प्रमुख प्रसाशकिय अधिकृतसँग अन्तरवार्ता

घ) समुह छलफल तथा स्थलगत भ्रमण (Focus Group Discussion) :

- लक्षित समुहकालागि विनियोजित बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका १ वटा आयोजना स्थलको भ्रमण तथा सम्बन्धित उपभोक्ता समिति सदस्यहरूसँग अन्तकृया ।

अनुसूची १

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणका सूचकहरू
(GESI Audit)

नोट : ० = शून्य, ०.५ = ठिकै, १ = राम्रो

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
१	कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७	३		
क	गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने कानून (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड), नीति/रणनीति तयार गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिले सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	० - १	१	ऐन कानून, कार्यविधि समितिको बैठक, माइन्च्युट ।	
ख	कानून तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायको सुझाव लिईएको छ वा छैन ?	० - १	०.५	छलफल भएको फोटो, माइन्च्युट ।	
ग	हालसम्म स्वीकृत भएका कानूनहरू र नीतिहरूका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि अभिमुखिकरण भएको छ वा छैन र समान बुझाई छ वा छैन ?	० - १	०		
घ	स्वीकृत भएका कानून र नीतिहरू वेवसाइटमा राखिएको साथै प्रकाशन गरी सवैको पहुँचमा हुने गरी पालिकाका सम्बन्धित शाखाहरू र वडा कार्यालयमा राखिएको छ वा छैन ?	० - १	०.५	वेवसाइटमा अपडेट भएको ।	
ङ	गाउँपालिकाको लैससास नीति छ वा छैन ? तर्जुमा गरिएको भए लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायसंग छलफल गरी सुझाव समावेश गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	० - १	०.५	नीति तयार भएको ।	
च	महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायहरू लक्षित गरी छुट्टै नीति, निर्देशिका वा कार्यविधिहरू वनेका छन् वा छैनन् ? (जस्तै अपांगता मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, दलित वा जोखिममा परेको र अन्य समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि बनाइएको नीति कार्यविधिहरू)	० - १	०.५	अपाङ्गता नीति, लैससास कार्यविधि ।	
छ	गाउँपालिकामा हुनसक्ने सबै प्रकारका विभेद / दुर्व्यवहार (जस्तै यौनजन्य, जातीय र महिला हिंसा नियन्त्रण, समान कामका लागि समान ज्यालाको लागि नीति बनाएर लागु गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०		
२	लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	७	४		

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
क	आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैगिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको आर्थिक तथा सामाजिक हैसियतमा परिवर्तन एवम् रूपान्तरण ल्याउने गरी स्पष्टरूपमा उल्लेख गरिएको छ वा छैन ?	०-१	१	आवधिक योजना तयार र वेवसाइटमा राखेको ।	
ख	आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना (जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, कृषि, विपत जोखिम व्यवस्थापन आदि) तर्जुमा गर्दा गाउँ पार्श्वचित्रबाट प्राप्त लिङ्ग, उमेर, भूगोल, जातजाति, भाषा, सस्कृति, वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदि अनुसारको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषण गरि आवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	१	छ, perp.softwel.com	
ग	आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरूप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम बनाइने गरेको छ वा छैन ? यस्ता नीति र वार्षिक कार्यक्रम वीचको तादम्यता छ वा छैन ?	०-१	०.५	ग.पा. वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम ।	
घ	वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्ने गरिएको छ ?	०-१	०		
ङ	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	वार्ड भेला, फोटो, माइन्ट ।	
च	वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति अनुसार छुट्टयाईएको बजेट र कार्यक्रममा लैससासलाई स्पष्ट रूपमा संबोधन गर्ने गरी विषयगत कार्यक्रमहरू तयार गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	गा.पा.को वार्षिक योजना तथा बजेट बुक ।	
छ	बञ्चितकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय भएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	गा.पा.को वार्षिक योजना तथा बजेट बुक ।	
३	योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन	७	४.५		
क	उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आम भेला गर्ने गरिएको छ वा छैन ? उक्त भेलामा सहजीकरणका लागि कर्मचारी वा महिला वडा सदस्यहरूको भुमिका हुने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	आम भेला को माइन्ट, फोटो । योजना खाता ।	
ख	उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता छ वा छैन ? साथै अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तिमा एकजना महिला सदस्य रहने व्यवस्था छ वा छैन ?	०-१	१	बैठकको माइन्ट, फोटो । योजना खाता ।	
ग	उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह, लाभान्वित समूह उपस्थिति रहेको	०-१	०.५	बैठकको माइन्ट, फोटो । योजना खाता ।	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
	अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरेको छ वा छैन ?				
घ	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम गठित सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिले अनुगमनका सूचकहरू वनाउदा लैससास सम्बन्धी सूचकहरू समावेश गरी सूचक वनाइएको छ वा छैन ? र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल हुन्छ वा हुदैन ?	०-१	०.५	अनुगमन समितिको प्रतिवेदन ।	
ङ	गत आ.व.को वार्षिक योजनामा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा बजेटको कार्यान्वयन पूर्णरूपमा भए वा भएनन् ?	०-१	१	लक्षित कार्यक्रम सबै भएको । गा.पा. आर्थिक तथा प्रगती प्रतिवेदन ।	
च	सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई लागत अनुरूप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? स्थानीय तहले रूपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरूलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	तालिम व्यानर, फोटो, उपस्थिती, तालिम प्रतिवेदन ।	
छ	नियमित रूपमा सबै प्रकारका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा लैससास सम्बन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान हुने गरेको छ वा छैन ? के यस्ता सिकाईहरू कार्यक्रम/योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	०-१	०.५	बैठक माइन्ट्युट ।	
४	आन्तरिक संरचना	७	४		
क	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	आंशिक रूपमा समावेश गरिएको । न्यायिक समिति माइन्ट्युट ।	
ख	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरूको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राखिएको छ वा छैन ?	०-१	१	माइन्ट्युट, प्रतिवेदन, ।	
ग	गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका समितिहरू, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	समानुपातिक प्रतिनिधित्व नभएको ।	
घ	सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा बाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	कर्मचारी नियुक्ती पत्र ।	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
ड	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै बाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृत्ति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) ? उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०		
च	बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको बारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरू समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरूलाई सूचना प्रवाह गरिने गरेको छ वा छैन ?	०-१	१	कार्यक्रम व्यानर, फोटो, प्रतिविदन र उपस्थिति ।	
छ	गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू वा समितिहरू (जस्तै: महिला समुह, आमा समुह, बाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता/सूचीकृत गरी सक्रियरूपमा संचालनमा ल्याईएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	कार्यविधि तयार भएको ।	
५	क्षमता विकास	७	४		
क	गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व-मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको छ वा छैन ? यस्ता कार्ययोजनाका लागि आवधिक, क्षेत्रगत र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०		
ख	गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा सहभागीहरूको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर आवश्यकता पहिचानका आधारमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	माइन्ट्युट, उपस्थिति ।	
ग	गाउँपालिकाले स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा वैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ वा छैन ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरूलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	स्वरोजगार वृद्धि गर्ने कार्यक्रम गर्ने गरेको । कार्यक्रम प्रतिवेदन ।	
घ	तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूको क्षमतामा आएको परिवर्तनका सम्बन्धमा प्रभावकारी अनुगमन गर्ने गरेको छ वा छैन ? तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक	०-१	०.५	अनुगमन भएको तर अभिलेखिकरण नभएको ।	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
	सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको छ वा छैन ?				
ड	गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्बन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने गरेको छ वा छैन ?	०-१	१	लैससास ३ दिने तालिम भएको । तालिम प्रतिवेदन ।	
च	गाउँपालिकाले महिलाहरूका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) तयार गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	१	लोक सेवा तयारी कक्षा संचालन कार्यक्रम ।	
छ	लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरू, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	भ्रमण आदेश, पत्र, ।	
६	नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	७	४		
क.	महिला विकासका लागि भएका बेईजिड घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धता र दिगो विकासका सत्रवटा लक्ष्यहरू, बाल अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अन्तराष्ट्रिय महासन्धी (ICERD), ILO, अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार संरक्षण गर्ने महासन्धि आदिको वारेमा स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरूलाई अभिमुखिकरण गरिएको छ ? कोहि पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने कुराको सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिएको छ ?	०-१	०.५	Leave No one behind orientation उपस्थिती, फोटो ।	
ख.	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरूको स्थानीयकरणका लागि स्थानीय तहले सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा कार्य गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	कार्यक्रम प्रतिवेदन, माइन्ट्युट ।	
ग.	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रम हरुमा रकम विनियोजन गरेको छ वा छैन ?	०-१	०		
घ.	महिला विरुद्ध हुने सबैखालको हिंसा निर्मुल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमै सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	१	गा.पा. आर्थिक तथा प्रगती प्रतिवेदन । वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम ।	

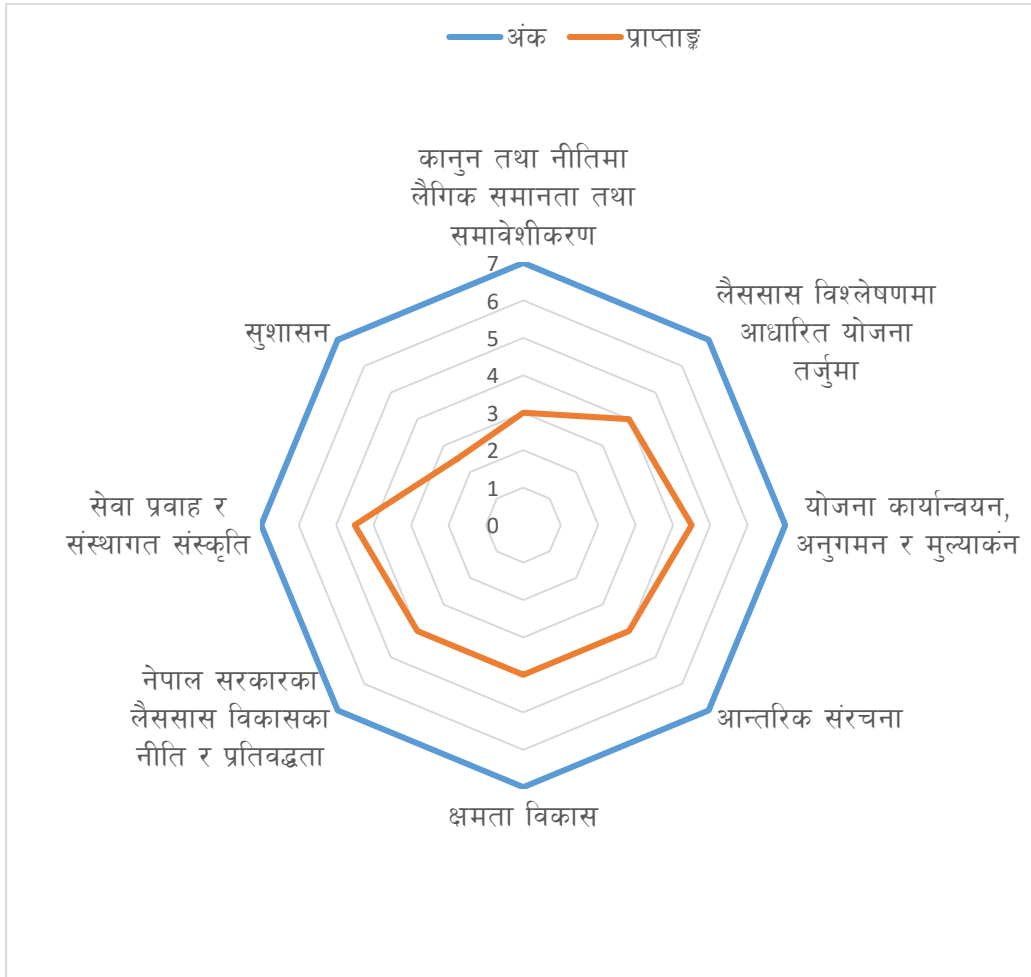

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
ड	महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	१६ दिने अभियान, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस भव्य रूपमा मनाइएको । फोटो, व्यानर, ।	
च	संयुक्त राष्ट्रसंघीय वाल अधिकार महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०-१	१	गा.पा. आर्थिक तथा प्रगती प्रतिवेदन । वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम ।	
छ	समाजमा विद्यमान जातीय विभेद र छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक कुरीति र अभ्यास हटाउनका लागि बजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	ग.पा. वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम ।	
७	सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	७	४.५		
क	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०		
ख	गत आ.व. मा सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरूका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन भए वा नभएको ?	०-१	०.५	साभेदारीमा भएको । कार्यक्रम व्यानर, फोटो, उपस्थिती ।	
ग	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएका छन् वा छैनन् ? स्थानीय तहले सेवाग्राहीहरू प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाउँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय आदि छ वा छैन ?	०-१	१	कार्यक्रम सम्भौता पत्र, स्थलगत, फोटो ।	
घ	महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ वा छैन (जस्तै गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने) ?	०-१	१	ग.पा. लैससास कार्यनिति, ।	
ड	राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्दाहरूमा (जस्तै निकृष्ट प्रकारको बालश्रम, बाल विवाह, बहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्मुलन / नियन्त्रणका लागि) अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	घरेलुहिंसा सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरेको । व्यानर, फोटो, उपस्थिती, प्रतिवेदन ।	
च	महिला हिंसा विरुद्धको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ वा छैन ? कार्यक्षेत्रमा हुने यौनजन्य हिंसा र दुर्व्यवहारको सम्बोधन गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	१	लैससास कार्यनिति ।	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुस्त्याई को आधार	कैफियत
छ	गाउँपालिकामा लैससासमैत्री आचरण, भाषा, व्यवहार आदि प्रयोगमा आएको छ वा छैन ? यस्तो व्यवस्थाका लागि पहल गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	आंशिक रूपमा छ ।	
द	सुशासन	७	२.५		
क	स्थानीय तहले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सूचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	नागरिक वडा पत्र तयार, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण प्रतिवेदन भएको ।	
ख	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको प्रयोग गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	उपस्थिती, माइन्टुट ।	
ग	गाउँपालिकाले नियमित रूपमा आयोजना गर्ने सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०		
घ	Website निर्माण गरी विभिन्न सूचनाहरू (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरू, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरू आदि) सार्वजनिकिकरण गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण बाहेक अन्य विवरण वेवसाइडमा भएको ।	
ङ	सार्वजनिक महत्वका सूचनाहरू साथै माथि “घ” मा उल्लेखित विवरण प्रकाशन गरी स्थानीय संचार माध्यम तथा सूचना पाटी वा सवैको पहुँचमा हुने स्थानमा सर्वजनिक गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०-१	०		
च	लैससासका राम्रा अभ्यासहरू, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, स्थानीय तहका समितिहरूमा छलफल गर्ने, अन्य स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्बन्धित निकायहरूसंग आदान प्रदान गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०.५	बैठकमा छलफल गर्ने गरेको । माइन्टुट, उपस्थिती, प्रतिवेदनहरू	
छ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको पहुँचका लागि गरिएका सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गरिएको छ वा छैन ? गरिएको भए त्यसले स्थानीय तहको विकास कार्यहरूमा सहभागितामा वृद्धि ल्याएको छ वा छैन ?	०-१	०.५	व्यक्तिगत रूपमा सूचना प्रभाव भएको ।	

अनुसुचि २

माकुरे जालो चित्र विश्लेषण :

शर्षक	अंक	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत
कानुन तथा नीतिमा लैंगिक समानता तथा समावेशीकरण	7	3	
लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	7	4	
योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मुल्यांकन	7	4.5	
आन्तरिक संरचना	7	4	
क्षमता विकास	7	4	
नेपाल सरकारका लैससास विकासका नीति र प्रतिवद्धता	7	4	
सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	7	4.5	
सुशासन	7	2.5	
जम्मा:		30.5	54.46

**अनुसुचि ३:
सबल पक्ष र सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू**

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू	अवसर	चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको लैससास कार्यविधि तथा अपाडता सम्बन्धि नीति तयार गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> हालसम्म स्वीकृत भएका कानूनहरु र नीतिहरुका वारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण गर्नुपर्ने । 	गा.पा.लाई लैससास सम्बन्धि ठोस कार्य गर्ने अवसर छ ।	आवश्यक जनशक्तिको अभाव हुनसक्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.को आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैससास मुद्दालाई संम्बोधन गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन तथा कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने । 	लैससासको सिद्धान्तमा आधारित कार्यक्रम तय तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी नमुना गा.पा. बन्न सक्ने छ	लैससास प्रर्वद्धनका लागि आवश्यक बजेटको अभाव
<ul style="list-style-type: none"> वस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको सहभागिता भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राख्नुपर्ने । 	गा.पा. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा विकास निर्माणको निर्णय लगायत सबै तहमा लैससास को समान सहभागिता हुने ।	भौगोलिक विकटता समयमा काम हुन नसक्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> बच्चिकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको उत्थानका लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय कार्यान्वयन भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक तथा सामाजिक रुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने । 	लैससास सम्बन्धि सुचनाहरु, तथ्याङ्कहरु अद्यावधिक हुने ।	समन्वय, सहकार्यको अभाव
<ul style="list-style-type: none"> उपभोक्ता समितिमा लैससास समान सहभागिता भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.मा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाउनु पर्ने । 	लैससास व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा बजेटको कार्यान्वयन पूर्णरुपमा हुने ।	
<ul style="list-style-type: none"> गत आ.व.को वार्षिक योजनामा लैससास व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा बजेटको कार्यान्वयन पूर्णरुपमा भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्नुपर्ने । 	गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा प्रभाह लैससास मैत्री हुने ।	
<ul style="list-style-type: none"> लैससास विकासको लागि सबै तहका सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) लगायतका अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका 	गा.पा.को सर्वाङ्ग विकास गरी गरीवी निवारण गर्ने ।	

	लागि बजेट विनियोजन तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।		
<ul style="list-style-type: none"> ● सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरूका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्ने । 		
<ul style="list-style-type: none"> ● महिला हिंसा विरुद्धको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● गा.पा.ले सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) कार्यान्वयन गर्नुपर्ने । 		
	<ul style="list-style-type: none"> ● सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने । 		

अनुसुचि ४ : लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

खनियाबास गाउँपालिका

फागुन, २०७६

पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	अवस्थामा सुधारकालागि आवश्यक कृयाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी			समयावधी	थप आर्थिक दायित्व व्यहोर्न	
			पहलकर्ता	निर्णयकर्ता	कार्यान्वयनकर्ता		पर्ने (अनुमानित कति रु. हजारमा) खर्च व्यहोर्ने श्रोत प्रष्ट खुलाउने)	नपर्ने
१. कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण								
७	३	१.१. कानून सम्बन्धि पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि अभिमुखिकरण ।	उपाध्यक्ष	गा.पा.	गा.पा.		१ लाख	
		१.२. कानून र नीतिहरू वेवसाइटमा राखिएको साथै प्रकाशन गरी सवैको पहुँचमा हुने गरी पालिकाका सम्बन्धित शाखाहरू र वडा कार्यालयमा राख्ने ।	आइ.टि.	गा.पा.	प्रशासन		५० हजार	
		१।३						
२. लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा								
७	४	२.१. आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरुप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम बनाउने ।	योजना शाखा	योजना	गा.पा.			
		२.२ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन तथा कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा.पा.			
३. योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन								

७	४.५	३.१. लैससास सम्बन्धी सूचकहरु समावेश गरी सूचक बनाउने र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल गर्ने ।	आइ.टि., प्रशासन	गा.पा.	प्रशासन		
		३.२.					
४.आन्तरिक संरचना							
७	४	४.१.न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राख्ने ।	कानुनी सहजकर्ता	संयोजक	न्यायिक समिति		१ लाख
		४.२.सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा बाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने ।	प्रशासन	गा.पा.	गा.पा.		
		४.३ टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु वा समितिहरु (जस्तै: महिला समुह, आमा समुह, बाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता/सूचीकृत गर्ने ।	प्रशासन	गा.पा.	गा.पा.		
५.क्षमता विकास							
७	४	५.१. गा.पा.मा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व-मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना तयार गर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा.पा.		
		५.२. गा.पा. स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा वैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा.पा.		२ लाख
		५.३ गा.पा.का पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको लागि लैससास सम्बन्धी छुट्टै तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा.पा.		१ लाख
		५.४ लैससास विकासको लागि सबै तह तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग सम्पर्क	उपाध्यक्ष	गा.पा.	गा.पा.		५० हजार

		समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।						
६ नेपाल सरकारका लैससास विकासका नीति र प्रतिवद्धता								
७	४	६.१. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) लगायतका अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि अभिमुखिकरण गर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा. पा.		१ लाख	
		६.२. महिला विरुद्ध हुने सबैखालको हिंसा निर्मुल गर्ने सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	योजना शाखा	योजना	गा. पा.		१ लाख	
७ सेवा प्रवाह र सस्थागत सस्कृति								
७	४.५	७.१. लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्ने ।	आई.टी.	प्रशासन	प्र. प्र. अ.		५० हजार	
		७.२.						
८. सुशासन								
७	२.५	८.१. गा.पा.ले सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) कार्यान्वयन गर्ने ।	प्र.प्र.अ.	गा.पा.	गा. पा.		५० हजार	
		८.२.सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने ।	आई.टी.	प्रशासन	प्र. प्र. अ.		५० हजार	

अनुसुचि ५:

(प्रतिवेदन लेखनका लागि)

लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परिक्षणबाट आएका प्रमुख प्राप्तिहरू (Major Findings)

मुख्य सुचक	प्रमुख प्राप्तिहरू
१ गाउँपालिकाको कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण	यस गाउँपालिकाको आवधिक योजना यस आ.व.मा तयार भई कार्यान्वयनमा ल्याइएको पाइयो । साथै गाउँपालिकाको लैससास कार्यविधि तथा अपाडता सम्बन्धि नीति तयार गरेको । गा.पा.को आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैससास मुद्दालाई सम्बोधन गरेको पाइयो । हालसम्म स्वीकृत भएका कानूनहरू र नीतिहरूका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि अभिमुखिकरण गर्नुपर्ने ।
२. लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	यस गाउँपालिकाले बच्चिकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको उत्थानका लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय कार्यान्वयन भएको पाइयो । बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको सहभागिता भएको ।
३. योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	उपभोक्ता समितिमा महिला तथा लक्षित वर्गको सहभागिता हुने गरेको । उपभोक्ता समितिको कार्यकारी पदमा कम्तिमा १ जना महिला अनिवार्य रहने गरेको । ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागीता उपभोक्ता समितिमा हुने गरेको पाइयो ।
४ आन्तरिक संरचना	गा.पा.बाट सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकनमा लक्षित समूहहरूको प्रभावकारी भूमिका भएको । महिला विकासको लागि तय भएको कार्यक्रम र बजेटको उपयोगिताको बारेमा अनुगमन नहुने गरेको । नगरले लक्षित वर्ग तथा समूहहरूलाई योजना व्यवस्थापनका विभिन्न अवस्थाहरूमा सकृय सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नु पर्ने । लैङ्गिक तथा सामाजिक रूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समूहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
५ क्षमता विकास	गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा सहभागिहरूको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समूहलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर आवश्यकता पहिचानका आधारमा गर्ने गरिएको । लैससास विकासको लागि सबै तहका सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।
६ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	महिला विरुद्ध हुने सबैखालको हिंसा निर्मुल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमै सम्पन्न गरेको पाइयो । महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) लगायतका अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।
७ सेवा प्रवाह र सस्थागत सस्कृति	गाउँपालिकामा महिला हिंसा विरुद्धको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ । गा.पा. ले सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरूका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्टि शिविर संचालन भएको । लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्ने ।
८. सुशासन	गा.पा.ले धर्मदक्षतभ मार्फत सुचना प्रवाह गरेको । सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।

१५) शेजार कार्की - शेवना (प्रोजेक्ट पाल्साळा) - ~~शेवना~~

अनुभव
 मध्य गोवर्णीत CRESI Audit लावाचे इंडिकेटरसह कामकाज
 कामकाजा विषयमा व्यापक इयमा दलदल गरी ए कयामिर्षु आकार
 २९ आंकमा ३० आंक प्राप्त गरी ५३.२६% प्राप्त आकार ए जोदी
 अनुजा Gap विवेकण करी आगामी कामा योजना लया गरिमा
 CRESI Audit प्रविष्टन पालिकाभा दहे लया गरी पेश गरिमा

~~शेवना~~